

Ispitni katalog za državnu maturu
u školskoj godini 2010./2011.

FILOZOFIJA

Stručna radna skupina za izradbu ispitnih materijala iz Filozofije:

dr. sc. Dijana Lozić-Leko, Gimnazija A. G. Matoša, Zabok
Miljenko Šestak, prof., Gimnazija dr. Ivana Kranjčeva, Đurđevac
Tomislav Reškovic, Privatna klasična gimnazija Zagreb.

Sadržaj

Uvod	5
1. Područja ispitivanja	5
2. Obrazovni ishodi	6
2.1. Filozofijske discipline	6
2.2. Povijest filozofije	11
3. Struktura ispita	14
4. Tehnički opis ispita	15
4.1. Trajanje ispita	15
4.2. Izgled testa i način rješavanja	15
4.3. Pribor	15
5. Opis bodovanja	15
5.1. Vrijednovanje prve ispitne cjeline	15
5.2. Vrijednovanje druge ispitne cjeline	17
6. Primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem	20
6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora	20
6.2. Primjer zadatka višestrukih kombinacija	20
6.3. Primjer zadatka povezivanja i sređivanja	20
6.4. Primjer zadatka dopunjavanja	21
6.5. Primjer zadatka kratkoga odgovora	21
6.6. Primjer zadatka produženoga odgovora	22
6.7. Primjer zadatka esejskoga tipa	22
7. Priprema za ispit	23

Uvod

Filozofija je na državnoj maturi izborni predmet.

Ispitni katalog za državnu maturu iz Filozofije temeljni je dokument ispita kojim se jasno opisuje što će se i kako ispitivati na državnoj maturi iz ovoga predmeta u školskoj godini 2010./2011.

Ispitni katalog sadrži sve potrebne informacije i detaljna pojašnjenja o obliku i sadržaju ispita. Njime se jasno određuje što se od pristupnika očekuje na ispitu. Ispitni katalog usklađen je s odobrenim Nastavnim planom i programom¹ za Filozofiju u gimnazijama.

Ispitni katalog sadrži ova poglavlja:

1. Područja ispitivanja
2. Obrazovni ishodi
3. Struktura ispita
4. Tehnički opis ispita
5. Opis bodovanja
6. Primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem
7. Priprema za ispit.

U prvome i drugome poglavlju čitatelj može naći odgovor na pitanje *što se ispituje*.

U prvome su poglavlju navedena područja ispitivanja, odnosno ključna znanja i vještine iz ovoga predmeta koje se ispituju ovim ispitom.

U drugome je poglavlju, kroz konkretne opise onoga što pristupnik treba znati, razumjeti i moći učiniti, pojašnjen način na koji će se navedena znanja i vještine provjeravati.

¹ Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete, Izdanje broj 1, Školske novine, Zagreb, 1994.

Treće, četvrto i peto poglavlje odgovaraju na pitanje *kako se ispituje*, a u njima je pojašnjena struktura i oblik ispita, vrste zadataka te način provedbe i vrjednovanja pojedinih zadataka i ispitnih cjelina.

U šestome su poglavlju primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem.

Sedmo poglavlje odgovara na pitanje *kako se pripremiti za ispit*.

1. Područja ispitivanja

Ispitom iz Filozofije provjerava se pristupnikovo poznavanje i razumijevanje **filozofijskih disciplina i povijesti filozofije**.

Od pristupnika se pritom očekuje da zna, odnosno može:

- strukturirati svoja znanja iz filozofije kroz poznavanje, određivanje, razlikovanje, povezivanje, razumijevanje i pojašnjavanje filozofijske terminologije, filozofijskih disciplina te metoda, teorija, učenja i načela kroz povijest filozofije
- na zadanome tekstu primijeniti svoja teorijska znanja na konkretne probleme iz povijesti filozofije i filozofijskih disciplina, razumjeti pretpostavke različitih filozofijskih učenja i disciplina, izvoditi njihovu sustavnu analizu te na temelju toga izložiti različite filozofske pozicije, usporediti ih, kritički prosuditi i vrjednovati, konfrontirati se s određenim problemima filozofije, raspraviti ih, razviti vlastito stajalište i obraniti ga te time pokazati kako je ovladao osnovnim elementima filozofijske refleksije, kao i sposobnošću dosljedne i apstraktne argumentacije.

2. Obrazovni ishodi

U ovome su poglavlju za svako područje ispitivanja određeni obrazovni ishodi, odnosno konkretni opisi onoga što pristupnik mora znati, razumjeti i moći učiniti kako bi postigao uspjeh na ispitu.

2.1. Filozofijske discipline

Obrazovni ishodi za područje filozofijskih disciplina prikazani su, radi bolje preglednosti, u tablicama.

U tablicama su detaljno razrađeni sadržaji koji će se ispitivati, obrazovni ishodi vezani uz pojedine sadržaje te bitni pojmovi, autori i pojašnjenja.

METAFIZIKA

OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
<ul style="list-style-type: none"> objasniti i razlikovati relevantne pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> bitak – bit – biće, nebitak – ništa, bivanje, jedno, identitet – diferencija, esencija – egzistencija, postojanje/opstojanje, kretanje, nastajanje, uzrok, kauzalitet, svrhovitost/teleologija, stvar, smisao, slučaj – nužnost, mogućnost – zbiljnost, imanencija – transcendencija, čin, činjenica, prostor – vrijeme, teorija – praksa, povijest, povijesnost, duh – priroda, dijalektika, ontološka razlika, supstancija – akcidencija, mudrost
<ul style="list-style-type: none"> objasniti i razlikovati relevantne koncepcije 	<ul style="list-style-type: none"> monizam, dualizam, pluralizam, voluntarizam, metafizički realizam – antirealizam, idealizam, misticizam, intuicionizam, iracionalizam, materijalizam – spiritualizam, historizam
<ul style="list-style-type: none"> razumjeti i pojasniti što involvira fundamentalno pitanje o bitku 	<ul style="list-style-type: none"> odnos bitka i mišljenja, odnos općega i pojedinačnoga, problem konstitucije i prirode realiteta, vrste bića u svijetu
<ul style="list-style-type: none"> usporediti i povezati pripadajuće relevantne pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> materija/tvar, forma/oblik, sila, kaos, kozmos, harmonija/sklad, besmrtnost duše, apsolut, Bog
<ul style="list-style-type: none"> razlikovati podjelu na opću metafiziku ili ontologiju te posebnu metafiziku 	<ul style="list-style-type: none"> racionalna kozmologija, racionalna psihologija i racionalna teologija
<ul style="list-style-type: none"> objasniti problem determinizma – indeterminizma i slobode volje 	
<ul style="list-style-type: none"> razlikovati i objasniti osnovne stavove kritike, revladavanja te odbacivanja metafizike 	<ul style="list-style-type: none"> empirizam, nominalizam, marksizam, pozitivizam, pragmatizam, logički pozitivizam, povijesno mišljenje, Kant, Nietzsche, Heidegger

SPOZNAJNA TEORIJA	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
<ul style="list-style-type: none"> objasniti i usporediti relevantne pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> epistemologija, gnoseologija, aporija, indukcija – dedukcija, apstrakcija – generalizacija, analiza/sinteza, apriori/aposteriori, definicija, konzistentnost, subjekt – objekt relacija, intelekt/razum, um, inteligibilno, činjenica, predmet, osjeti, opažaj/zamjedba, zor, zrenje, predodžba, percepcija – apercepcija, pretpostavka, pojam, sud, zaključak, mišljenje, iskustvo, izvjesnost, teorija, tautologija, mnijenje/doksa, znanje/episteme, dogma, svijest, refleksija, samosvijest, diskurs, spoznaja, istina, važenje, antinomija, paradoks
<ul style="list-style-type: none"> prepoznati te detaljno opisati spoznajne koncepcije 	<ul style="list-style-type: none"> agnosticizam, skepticizam, kriticizam, subjektivizam – objektivizam, relativizam, solipsizam
<ul style="list-style-type: none"> navesti i objasniti razliku između analitičkih i sintetičkih sudova, aposteriornih i apriornih sadržaja svijesti te logičko-analitičke, dijalektičke i empirijske metode spoznaje 	
<ul style="list-style-type: none"> razlikovati i objasniti različite teorije istine 	
<ul style="list-style-type: none"> objasniti i usporediti odnos svijesti i njezinoga predmeta, način konstituiranja predmeta spoznaje, granica iskustva, imanentnoga i transcendentnoga, samosvijesti ili apercepcije 	
ETIKA	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
<ul style="list-style-type: none"> objasniti temeljne etičke pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> dobro, krjepost, ispravno, vrjednota, čudorednost/običajnost, dužnost, odgovornost, djelovanje, sloboda, slobodna volja, individuum, moralna osoba, savjest, dostojanstvo, pravednost, sreća, poštovanje, aksiologija
<ul style="list-style-type: none"> razlikovati i pojasniti različita etička načela i teorije 	<ul style="list-style-type: none"> deskriptivno, normativno i metaetičko metafizičko načelo, etika vrlina, deontološka etika (etika dužnosti) i teleološka etika
<ul style="list-style-type: none"> objasniti i usporediti odnos praktičke i teorijske filozofije 	

<ul style="list-style-type: none"> • usporediti i argumentirati problem utemeljenja moralnih normi u povijesti filozofije 	<ul style="list-style-type: none"> • problem heteronomije i autonomije, odnos racionalno/iracionalno, formalno/sadržajno te prema motivu/posljediци djelovanja
ESTETIKA	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
<ul style="list-style-type: none"> • usporediti i razlikovati relevantne pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> • estetika, lijepo, poietičko, estetički opažaj, estetički izražaj, estetički sud, estetička forma i sadržaj, umjetničko stvaralaštvo, mimezis, harmonija
<ul style="list-style-type: none"> • objasniti vezu između osjetilnoga i estetičkoga opažaja 	
<ul style="list-style-type: none"> • objasniti razliku između estetičkoga suda o prirodno lijepome i umjetnički lijepome 	<ul style="list-style-type: none"> • Kant
<ul style="list-style-type: none"> • pojasniti razliku između subjektivnoga suda ukusa i estetičkoga suda zasnovanoga na načelnim kriterijima 	<ul style="list-style-type: none"> • Platon, Hegel
<ul style="list-style-type: none"> • pojasniti i vrjednovati odnos lijepoga i istinitoga na primjerima različitih filozofija 	<ul style="list-style-type: none"> • Kierkegaard, Schopenhauer, Nietzsche, Heidegger, Sartre, Adorno, Marcuse
<ul style="list-style-type: none"> • procijeniti i argumentirati vrijednost i značaj umjetnosti i umjetničkoga djela u odnosu na različite filozofije 	
FILOZOFIJSKA ANTROPOLOGIJA	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
<ul style="list-style-type: none"> • objasniti bitna obilježja filozofijske antropologije 	
<ul style="list-style-type: none"> • objasniti i argumentirati temelje shvaćanja biti čovjeka u povijesti filozofije 	<ul style="list-style-type: none"> • sofisti, Platon, Aristotel, kršćanstvo, Marx, Scheler
<ul style="list-style-type: none"> • razlikovati i povezati bitne pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> • bit čovjeka, priroda čovjeka, razvoj čovjeka, ljudski rod, humanost, duša/duh/tijelo, um/nagoni, ljudski opstanak, ljudska praksa, sloboda kao djelovanje
<ul style="list-style-type: none"> • odrediti i analizirati posebnost ljudskoga bića i njegov položaj u svijetu iz različitih aspekata 	<ul style="list-style-type: none"> • nedovršenost čovjeka, povijesnost čovjeka

FILOZOFIJA ZNANOSTI I PRIRODE	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
<ul style="list-style-type: none"> • objasniti bitne probleme filozofije znanosti i filozofije prirode 	<ul style="list-style-type: none"> • od hилоzoizma do suvremene znanosti
<ul style="list-style-type: none"> • razlikovati i povezati bitne pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> • čovjek/priroda, znanost, tehnika znanstvena metoda, promatranje, hipoteza, teorija, zakon, znanstveni sustav, objašnjenje
<ul style="list-style-type: none"> • opisati i objasniti različite aspekte odnosa čovjeka i prirode, prirode i tehnike, prirode i duha te filozofije, znanosti i tehnike 	
<ul style="list-style-type: none"> • pojasniti osnovne metode utvrđivanja istinitosti znanstvenih iskaza 	<ul style="list-style-type: none"> • provjeravanje (verifikacija), opovrgavanje (falsifikacija), potvrđivanje (konfirmacija)
<ul style="list-style-type: none"> • objasniti problem istine unutar filozofskoga i znanstveno-istraživačkoga pristupa 	<ul style="list-style-type: none"> • problem nužnih i slučajnih istina, dokazivost istine i sl.
FILOZOFIJA POLITIKE	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
<ul style="list-style-type: none"> • razlikovati i usporediti osnovne pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> • država, društvo, građanin, zakonitost, legitimnost, reprezentacija, moć, javnost, participacija, slobode čovjeka, ideologija, demokracija, jednakost/nejednakost, pravednost, narodni suverenitet, tolerancija, evolucija/revolucija, liberalizam, fašizam, konzervativizam, komunizam, anarhizam, utopija, emancipacija, feminizam
<ul style="list-style-type: none"> • razjasniti i argumentirati odrednice ove discipline te objasniti njezine bitne probleme 	<ul style="list-style-type: none"> • jednakost i pravednost kao osnovne vrijednosti političkoga života te odnosi države, društva, građanina i čovjeka
<ul style="list-style-type: none"> • poznavati i protumačiti odnos pojedinca i društva 	<ul style="list-style-type: none"> • u okviru različitih političkih sustava, ideja i ideologija
<ul style="list-style-type: none"> • razumjeti i protumačiti odnos vlasti i slobode 	<ul style="list-style-type: none"> • na temelju teorija države, društvenoga ugovora, prirodnoga i pozitivnoga prava

2.2. Povijest filozofije

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- definirati i primijeniti pojmove koji su karakteristični za nekoga mislioca i misaonu koncepciju, opisati ih i interpretirati, izvesti značaj tih pojmova u kratkim crtama, povezati ih i odrediti njihovu važnost unutar neke misaone koncepcije
- navesti, opisati i usporediti povijesna razdoblja, filozofijska usmjerenja, škole i filozofe
- navesti, objasniti i vrjednovati najvažnije teme i probleme pojedinih razdoblja, filozofijskih usmjerenja, škola i filozofa
- navesti, objasniti, povezati i vrjednovati najznačajnije pojmove, definicije, misli te učenja pojedinih filozofa, škola i usmjerenja
- navesti i objasniti utjecaj misli pojedinih filozofa/škola/usmjerenja na druge filozofe, znanstvenike, umjetnike, političare, discipline i obratno
- navesti i objasniti primjenu istoga pojma kod različitih filozofa/znanstvenika/umjetnika
- opisati, objasniti i vrjednovati promjene u paradigmi mišljenja pojedinih filozofa/škola/usmjerenja/razdoblja
- objediniti, razvrstati i logički povezati pojmove/misli/učenja pojedinih filozofa, disciplina/škola i usmjerenja
- procijeniti utemeljenost kritike nekoga mišljenja/teorije/sustava/filozofije od nekoga drugoga filozofa/škole/discipline/usmjerenja
- osmisliti načine primjene filozofijskih učenja/teorija/sustava u novome povijesno-znanstvenome kontekstu.

2.2.1. Grčka filozofija: filozofija Jonjana, pitagorejska škola, elejska škola, Heraklit, atomisti, sofisti, Sokrat, Platon, Aristotel

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti razliku između mitske fantazije i racionalnoga mišljenja
- opisati i objasniti bitne probleme kozmologijskoga razdoblja
- opisati i objasniti utemeljenje dijalektike te odnos kozmosa, logosa i duše
- opisati i objasniti probleme postojanja, kretanja i promjene
- opisati novu koncepciju svijeta i čovjeka u antropologijskome razdoblju
- analizirati i objasniti odnos spoznajnoga i etičkoga relativizma
- objasniti odnos pojmovnoga znanja i etičkoga djelovanja
- objasniti i povezati Platonovo učenje o idejama i duši
- objasniti i sustavno povezati osnovne pojmove, načela i koncepcije Aristotelove filozofije.

2.2.2. Helenističko-rimsko razdoblje grčke filozofije

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- pojasniti i usporediti bitnu problematiku skeptičke, stoičke te epikurejske škole
- diferencirati i kategorizirati Plotinov filozofski sustav
- objasniti koncepciju i razvoj novoplatonizma u Aleksandriji.

2.2.3. Srednjovjekovna filozofija: patristika i skolastika

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- odrediti i objasniti osnovne pojmove i probleme srednjovjekovne filozofije
- razlikovati patristiku od skolastike
- navesti i diferencirati različite dokaze o postojanju Boga
- pojasniti problematiku eshatologije, dualizma tijela i duha i etike ljubavi
- objasniti problem univerzalija
- razvrstati i usporediti predstavnike nominalizma i realizma
- opisati i objasniti kraj skolastike.

2.2.4. Renesansa: Frane Petrić, Giordano Bruno, Francis Bacon

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti odnos spram srednjovjekovne filozofije, tj. odnos filozofije i teologije
- objasniti osnovne pojmove i problematiku filozofije prirode, vrijednosti čovjeka i metode spoznaje
- prepoznati i odrediti temeljna etička i politička pitanja
- objasniti sukob između koncepcija novoplatonizma i aristotelizma
- objasniti sukob reformacije i protureformacije.

2.2.5. Racionalizam: René Descartes, Baruch de Spinoza, Gottfried Wilhelm von Leibniz

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti i usporediti bitne pojmove, probleme i obilježja racionalizma

– objasniti odnos racionalizma spram srednjovjekovne filozofije i empirizma

– usporediti specifične pojmove i koncepcije pojedinih filozofa

– objasniti odnos filozofije i znanosti (matematike i fizike), problem metode filozofskoga mišljenja, spoznajnoga subjekta i izvjesnosti spoznaje (načela metafizičkoga, empirijskoga i formalnoga utemeljenja spoznaje).

2.2.6. Empirizam: John Locke, George Berkeley, David Hume

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti i argumentirati bitne pojmove empirizma
- usporediti ishodišta empirističkih i racionalističkih koncepcija
- objasniti i usporediti njihov odnos spram prosvjetiteljstva.

2.2.7. Prosvjetiteljstvo: Voltaire, Jean Jacques Rousseau, Montesquieu, Ruđer Bošković

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti bitnu problematiku i obilježja prosvjetiteljstva
- objasniti i usporediti utjecaj filozofa prosvjetiteljstva na buduće spoznajne, prirodnoznanstvene, etičke, pravne i političke teorije.

2.2.8. Spekulativna filozofija – idealizam: Immanuel Kant, Johann Gottlieb Fichte, F. H. W. von Schelling, G. W. F. Hegel

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti, argumentirati i usporediti osnovne pojmove i koncepcije spekulativne/idealističke

filozofije na području spoznaje, filozofije prirode, etike, estetike, politike, prava, filozofije povijesti i filozofije religije.

2.2.9. Suvremena filozofija

2.2.9.1. Arthur Schopenhauer, Soeren Kierkegaard, Karl Marx, Friedrich Nietzsche

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- razlikovati obilježja filozofije druge polovice XIX. stoljeća te osnovne ideje i koncepcije najznačajnijih filozofa toga razdoblja
- izvesti i usporediti njihova filozofska ishodišta kroz analizu temeljnih problema.

2.2.9.2. Pozitivizam: Auguste Comte, pragmatizam

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti povijesno mjesto i teorijske osnove pragmatizma
- prikazati način primjene pragmatističke teorije spoznaje, kao metodu znanstvenoga istraživanja činjenica, u različitim disciplinama te prosuditi o njezinim mogućim posljedicama
- objasniti podrijetlo teorije istine u pragmatizmu te ju usporediti s ostalim teorijama.

2.2.9.3. Fenomenologija: Edmund Husserl, Nicolai Hartmann, Max Scheler

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- odrediti i usporediti pojmove svijesti, intencionalnosti svijesti, transcendentalne svijesti te sferu intersubjektivnosti
- pojasniti kritiku psihologizma svijesti

- objasniti smisao tvrdnje o krizi znanosti
- izložiti fenomenologijsko utemeljenje filozofijske antropologije
- objasniti odnos fenomenologije i ontologije.

2.2.9.4. Filozofija egzistencije: Martin Heidegger, Karl Jaspers, Jean-Paul Sartre

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- izložiti i usporediti specifična obilježja filozofije egzistencije navedenih autora
- kategorizirati i argumentirati osnovne probleme egzistencijalne filozofije
- objasniti odnos mišljenja i egzistencije
- objasniti kritiku metafizike sa stajališta filozofije egzistencije.

2.2.9.5. Novopozitivizam ili logički pozitivizam: Ludwig Wittgenstein, Rudolf Carnap

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti bitna obilježja logičkoga pozitivizma
- pojasniti teoriju jednostavnih iskaza i načelo verifikacije.

2.2.9.6. Frankfurtski krug

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti razliku između tradicionalne i kritičke teorije
- objasniti kritiku prosvjetiteljstva, pozitivizma i pragmatizma
- objasniti način prevladavanja razdvojenosti subjekta i objekta.

2.2.9.7. Ernst Bloch

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti razliku između utopijskoga i utopističkoga
- objasniti „princip nade“ i razlikovati pojmove napretka.

2.2.9.8. Karl Popper

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- protumačiti Popperovu kritiku znanosti i povijesnoga determinizma te teoriju otvorenoga društva.

3. Struktura ispita

Ispit iz Filozofije sastoji se od dviju cjelina.

Prvom cjelinom ispituje se poznavanje i razumijevanje filozofijskih disciplina i povijesti filozofije.

Drugom cjelinom ispituje se primjena znanja o filozofijskim disciplinama i povijesti filozofije kroz analizu izvornih filozofijskih tekstova.

Prva ispitna cjelina sastavljena je od 28 zadataka i donosi ukupno 50 bodova.

Tablica 1. prikazuje strukturu prve ispitne cjeline.

Tablica 1. Struktura prve ispitne cjeline

PODRUČJE ISPITIVANJA	Zadaci višestrukoga izbora	Zadaci višestrukih kombinacija	Zadaci povezivanja i sređivanja	Zadaci dopunja- vanja	Zadaci kratkih odgovora	Zadaci produženih odgovora	Ukupno
Filozofijske discipline	1	1	1	2	2	2	9
Povijest filozofije	5	4	2	3	2	3	19
Ukupno	6	5	3	5	4	5	28

Drugu ispitnu cjelinu čini zadatak esejskoga tipa koji donosi ukupno 50 bodova.

Pristupnici trebaju sastaviti tekst na temelju ponuđenoga teksta ili tekstova.

Tekstovi mogu biti odlomci iz filozofijske literature ili nefilozofijski (novinski ili sl.).

Tekstovi će biti popraćeni smjernicama za pisanje eseja.

Tablica 2. prikazuje strukturu druge ispitne cjeline.

Tablica 2. Struktura druge ispitne cjeline

VRSTA ZADATAKA	BROJ ZADATAKA	BROJ BODOVA
Zadatak esejskoga tipa	1	50

4. Tehnički opis ispita

4.1. Trajanje ispita

Ispit iz Filozofije je pisani i traje ukupno **150 minuta** bez prekida.

Pristupnik može sam rasporediti vrijeme za rješavanje zadataka u prvome dijelu ispita, odnosno pisanje eseja u drugome dijelu ispita.

Vremeni provedbe bit će objavljen u *Vodiču kroz državnu maturu* te na mrežnim stranicama *Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja* (www.ncvvo.hr).

4.2. Izgled testa i način rješavanja

Pristupnici dobivaju omoćnicu u kojoj su dvije ispitne knjižice, list za koncept, list za odgovore i dva lista za ocjenjivače.

Od pristupnika se očekuje da pažljivo pročitaju upute koje će slijediti tijekom rješavanja testa i pisanja eseja.

Dodatno, uz svaku vrstu zadataka priložena je uputa za rješavanje. Čitanje ovih uputa je bitno jer je u njima naznačen i način zabilježavanja točnih odgovora.

Zadatke zatvorenoga tipa (višestrukoga izbora, višestrukih kombinacija te povezivanja i sređivanja) pristupnici rješavaju označivanjem slova točnoga/ točnih odgovora među ponuđenima. Slova točnih odgovora označuju se znakom X. Ukoliko pristupnik označi više od traženoga broja odgovora za pojedini zadatak, taj će se zadatak bodovati s 0 (nula) bodova bez obzira na to što je među označenima i točan odgovor.

Zadatke otvorenoga tipa (dopunjavanja, kratkih odgovora i produženih odgovora) pristupnici rješavaju upisivanjem točnoga odgovora na predviđeno mjesto naznačeno u uputi za rješavanje.

Tijekom pisanja eseja pristupnici mogu rabiti list za koncept, ali na kraju moraju svoj esej čitljivo prepisati na list za čistopis.

4.3. Pribor

Tijekom pisanja ispita iz Filozofije dopušteno je rabiti kemijsku olovku plave ili crne boje.

5. Opis bodovanja

Ukupan broj bodova je 100.

5.1. Vrednovanje prve ispitne cjeline

Opis bodovanja za svaku vrstu zadataka prikazan je u tablici 3.

Tablica 3. Opis bodovanja prema vrsti zadatka

Zadatak višestrukoga izbora	1 bod – točan odgovor 0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora
Zadatak višestrukih kombinacija	2 boda – dva točna odgovora 1 bod – jedan točan odgovor 0 bodova – netočni odgovori ili izostanak odgovora
Zadatak povezivanja i sređivanja	4 boda – svi točni odgovori 3 boda – tri točna odgovora 2 boda – dva točna odgovora 1 bod – jedan točan odgovor 0 bodova – svi netočni odgovori ili izostanak odgovora
Zadatak dopunjavanja	1 bod – točan odgovor 0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora
Zadatak kratkoga odgovora	1 bod – točan odgovor 0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora
Zadatak produženoga odgovora	Za svaku česticu pitanja pristupnik dobiva: 1 bod – ukoliko odgovor zadovoljava pitanje, tj. odgovara na ono što se traži, logično je strukturiran i sadržajan 0 bodova – nema odgovora ili odgovor ne zadovoljava niti jedan od prethodno navedenih kriterija.

Uspješnim rješavanjem prve ispitne cjeline pristupnik može ostvariti maksimalno 50 bodova.

Najveći broj bodova koje pristupnici mogu ostvariti prema području ispitivanja, s obzirom na broj i vrstu zadataka u pojedinoj cjelini, prikazan je u tablici 4.

Tablica 4. Opis bodovanja prve ispitne cjeline

PODRUČJE ISPITIVANJA	Zadaci višestrukoga izbora	Zadaci višestrukih kombinacija	Zadaci povezivanja i sređivanja	Zadaci dopunjavanja	Zadaci kratkih odgovora	Zadaci produženih odgovora	Ukupno
Filozofijske discipline	1	2	4	2	2	4	15
Povijest filozofije	5	8	8	3	2	9	35
Ukupno	6	10	12	5	4	13	50

5.2. Vrjednovanje druge ispitne cjeline

Uspješno napisan esej u drugoj ispitnoj cjelini ukupno donosi 50 bodova.

Eseje pristupnika vrjednuju osposobljeni ocjenjivači prema jedinstvenoj ljestvici za procjenu.

U svakome eseju vrjednuje se:

- primjerena uporaba pojmova
- argumentacija
- primjerenost primjera i navoda
- kompozicija
- uporaba jezika².

Općenita ljestvica za ocjenjivanje eseja prikazana je u tablici 5.

² Gramatičke pogreške ne će se negativno bodovati. Iznimke su slučajevi kada ovakve pogreške reflektiraju nepoznavanje ključnih pojmova iz ovoga nastavnoga područja.

Uz ogledni primjer testa priložena je dodatna razradba ljestvice za ocjenjivanje eseja (za konkretan zadatak) te primjeri eseja s objašnjenjem vrjednovanja.

Svaki esej vrjednovat će barem dva ocjenjivača.

Tablica 5. Ljestvica za vrjednovanje eseja

PRIMJERENA UPORABA POJMOVA (razumijevanje 6 ključnih pojmova) <i>Svaki se pojam boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Za ocjenjivače će biti navedeni primjeri za svaki od navedenih kriterija.)</i>	
• Pristupnik ne određuje tražene pojmove.	0 bodova
• Pristupnik određuje traženi pojam, ali ga ne pojašnjava ili je pojašnjenje pogrešno.	1 bod
• Pristupnik određuje traženi pojam, pojašnjava ga, ali je pojašnjenje nepotpuno, tj. djelomično.	2 boda
• Pristupnik određuje traženi pojam, pojašnjava ga i rabi u eseju na primjeren način.	3 boda
ARGUMENTACIJA (razradba 5 postavljenih problema) <i>Svaki se čimbenik argumentacije boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Za ocjenjivače će biti navedeni primjeri za svaki od navedenih kriterija.)</i>	
• Pristupnik u eseju uopće ne objašnjava zadane probleme.	0 bodova
• Pristupnik u eseju nudi objašnjenje problema, ali ga ne pojašnjava ili je pojašnjenje djelomično pogrešno.	1 bod
• Pristupnik u eseju pojašnjava problem svojim riječima na način da se u njegovome objašnjenju ne može pronaći ništa što bi upućivalo na pogrešno razumijevanje problema, no objašnjenje ostaje na razini zadanih tekstova djelomičnim ponavljanjem pojedinih navoda.	2 boda
• Pristupnik u eseju sustavno razrađuje problem argumentima koji prelaze okvire samih tekstova.	3 boda
PRIMJERENOST PRIMJERA I NAVODA (ocjenjuje se u cjelini)	
• Primjera ili navoda u eseju nema ili su irelevantni za zadanu temu ili pogrešni.	0 bodova
• Primjeri ili navodi djelomično potkrjepljuju argumentaciju.	1 bod
• Primjeri ili navodi primjerenom potkrjepljuju argumentaciju.	2 boda
KOMPOZICIJA (POSTAVLJANJE PROBLEMA, RAZRADBA PROBLEMA, ZAKLJUČAK) <i>Svaki se element kompozicije boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Nije nužno da se elementi u eseju pojavljuju navedenim redosljedom.)</i>	
Postavljanje problema	
• Pristupnik u potpunosti pogrešno razumije smjernice i temu eseja te na njih ne odgovara.	0 bodova
• Pristupnik navodi problem, odnosno temeljni stav ili tezu eseja, ali je njegova formulacija pojednostavljena.	1 bod

• Pristupnik navodi problem, odnosno temeljni stav ili tezu, formulacija problema primjerena je zahtjevima eseja te upućuje na poznavanje terminologije.	2 boda
• Pristupnik jasno formulira problem, odnosno temeljni stav ili tezu, a razumijevanje zadanih tekstova pokazuje dosljednim razmatranjem problema i primjenom općega znanja filozofije.	3 boda
Razradba problema	
• Pristupnikova razradba ne slijedi iz postavljenoga problema, zapada u protuslovlje, a ne primjećuje to u daljnjoj argumentaciji.	0 bodova
• Pristupnikova razradba slijedi iz postavljenoga problema, ali je pojednostavljena.	1 bod
• Pristupnikova razradba slijedi postavljeni problem, ali ne obuhvaća sve implikacije koje iz njega proizlaze.	2 boda
• Pristupnikova razradba u potpunosti obuhvaća sve bitne implikacije navedenih postavki.	3 boda
Zaključak	
• Zaključka nema ili ne proizlazi iz razradbe postavljenoga problema.	0 bodova
• Zaključak slijedi iz razradbe postavljenoga problema, ali je pojednostavljen i neprecizan.	1 bod
• Zaključak slijedi iz razradbe postavljenoga problema, ali nisu uzete u obzir bitne posljedice koje iz problema slijede.	2 boda
• Zaključak slijedi iz razradbe s navedenim bitnim posljedicama razradbe postavljenoga problema sa svim ključnim argumentima. Pristupnik oblikuje svoj sud.	3 boda
UPORABA JEZIKA	
Konstrukcija rečenica	
• Konstrukcije rečenica su uglavnom nejasne.	0 bodova
• Konstrukcije rečenica su uglavnom jasne.	1 bod
• Konstrukcije rečenica su u potpunosti jasne.	2 boda
Stručni nazivi	
• Neispravno pisanje i uporaba stručnih naziva	0 bodova
• Uglavnom ispravno pisanje i uporaba stručnih naziva	1 bod
• U potpunosti ispravno pisanje i uporaba stručnih naziva	2 boda
Osobna imena	
• Neispravno napisano osobno ime	0 bodova
• Uglavnom ispravno napisana osobna imena	1 bod
• U potpunosti ispravno napisana osobna imena	2 boda

6. Primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem

U ovome poglavlju nalaze se primjeri zadataka. Uz svaki primjer zadatka ponuđen je opis te vrste zadatka, obrazovni ishod koji se tim konkretnim zadatkom ispituje, točan odgovor te način bodovanja.

6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora

Zadatak višestrukoga izbora sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu), **osnove** (u kojoj je postavljen zadatak) te **četiriju ponuđenih odgovora** od kojih je jedan točan.

U sljedećem zadatku između četiriju ponuđenih trebate odabrati jedan odgovor. Odgovor obilježite znakom X i obavezno ga prepisite na list za odgovore.

Što je hilozoizam?

- A. filozofsko učenje prema kojem je bitak jedinstven
- B. filozofsko učenje prema kojem je svaka stvar prožeta životom
- C. znanost o metodama istraživanja novih činjenica i spoznaja
- D. temeljno ontološko shvaćanje koje ističe primat duhovnoga nad pukom materijalnim

TOČAN ODGOVOR: B

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti bitne probleme filozofije znanosti i filozofije prirode

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili ukoliko je označeno više odgovora

6.2. Primjer zadatka višestrukih kombinacija

Zadatak višestrukih kombinacija sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu), **osnove** (pitanja) te **četiriju ponuđenih odgovora** od kojih su dva točna.

U sljedećem zadatku između četiriju ponuđenih trebate odabrati dva odgovora. Odgovore obilježite znakom X i obavezno ih prepisite na list za odgovore.

Koji od navedenih filozofa spadaju u elejsku školu?

- A. Protagora
- B. Platon
- C. Parmenid
- D. Ksenofan

TOČNI ODGOVORI: C, D

OBRAZOVNI ISHOD: navesti, opisati i usporediti povijesna razdoblja, filozofijska usmjerenja, škole i filozofe

BODOVANJE:

2 boda – oba točna odgovora

1 bod – jedan točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili ukoliko je označeno više od dva odgovora

6.3. Primjer zadatka povezivanja i sređivanja

Zadatak povezivanja i sređivanja sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu), **osnove** (pitanja), **četiriju čestica pitanja** te **šest čestica odgovora**.

U sljedećem zadatku svakomu pojmu označenom brojem pridružite odgovarajući pojam označen slovom. Odgovore obilježite znakom X i obvezno ih prepisite na list za odgovore.

Problem univerzalija stoljećima je izazivao žestoke polemike i podjele. Ponuđenim gledištima pridružite pripadajuće filozofe.

1. ekstremni realizam	A. Toma Akvinski
2. umjereni realizam	B. Abelard
3. ekstremni nominalizam	C. Anselmo
4. umjereni nominalizam	D. Aurelije Augustin
	E. Roscelin
	F. Tertulijan

TOČNI ODGOVORI: 1. C, 2. A, 3. E, 4. B

OBRAZOVNI ISHOD: razvrstati i usporediti predstavnike nominalizma i realizma

BODOVANJE:

4 boda – svi točni odgovori

3 boda – tri točna odgovora

2 boda – dva točna odgovora

1 bod – jedan točan odgovor

0 bodova – svi netočni odgovori ili ukoliko je označeno više odgovora za sve čestice pitanja

6.4. Primjer zadatka dopunjavanja

U sljedećem zadatku dopunite rečenice upisivanjem pojma koji nedostaje. Odgovor upišite na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici. Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Prema Platonu za čuvare polisa podobni su oni kojima dominira _____ dio duše.

TOČAN ODGOVOR: voljni

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti i povezati Platonovo učenje o idejama i duši

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora

6.5. Primjer zadatka kratkoga odgovora

Zadatak kratkoga odgovora sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i **osnove** (najčešće pitanja) u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku trebate odgovoriti kratkim odgovorom (od jedne do nekoliko riječi).

Odgovor upišite na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Značajke koje epohe filozofije su vjera u razum i racionalnu spoznaju prirode, slobodu i jednakost ljudi te borba za sekularnu državu?

TOČAN ODGOVOR: prosvjetiteljstva

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti bitnu problematiku i obilježja prosvjetiteljstva

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora

6.6. Primjer zadatka produženoga odgovora

Zadatak produženoga odgovora također se sastoji od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i **osnove** (najčešće pitanja) u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku trebate odgovoriti s nekoliko rečenica, jasno i sažeto, usmjeravajući se na ono što je bitno za zadatak.

Odgovor upišite na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Nabrojite i objasnite Kierkegaardovo stupnjevanje egzistencije na tri vrijednosne razine te navedite ideal za svaki stupanj egzistencije.

OBRAZOVNI ISHOD: razlikovati obilježja filozofije druge polovice XIX. stoljeća te osnovne ideje i koncepcije najznačajnijih filozofa toga razdoblja

BODOVANJE: Za svaku česticu pitanja pristupnik dobiva:

1 bod – ukoliko odgovor zadovoljava pitanje, tj. odgovara na ono što se traži, logično je strukturiran i sadržajan

0 bodova – nema odgovora ili odgovor ne zadovoljava niti jedan od prethodno navedenih kriterija

6.7. Primjer zadatka esejskoga tipa

Usporedite sljedeća dva teksta i napišite esej na temu: *Odnos znanja spram mudrosti.*

Istina – ta riječ ima neusporedivu draž. Kao da obećava ono do čega nam je istinski stalo. Istina može izazvati bol, može dovesti do očajanja, ali ona je u stanju – samo s pomoću onog što je istinito, neovisno o sadržaju – pružiti duboko zadovoljenje: da istine ipak ima. Istina ohrabruje,

ako sam je ikad shvatio, javlja se neodoljiva pobuda, ići za njom. Istina daje uporište: u njoj je ono što se ne može razoriti, ono što je povezano s bitkom.

Karl Jaspers, *Filozofija egzistencije*

Govoriti o „cilju“ znanstvene aktivnosti može zvučati pomalo naivno; uistinu, različite znanosti imaju različite ciljeve, ali znanost sama (što god to značilo) nema cilja. Ja to priznajem. Ipak, čini se kad govorimo o znanosti osjećamo, manje ili više jasno, kako postoji nešto karakteristično u znanstvenoj aktivnosti; pošto znanstvena aktivnost izgleda poprilično kao racionalna aktivnost, i kako racionalna aktivnost mora imati neki cilj možda ipak nije sasvim jalov pokušaj, opisati cilj znanosti. Predlažem da cilj znanosti bude, pronaći zadovoljavajuće objašnjenje, što god ocijenili potrebnim za objasniti. Pod objašnjenjem (kauzalnim objašnjenjem) mislim na set iskaza od kojih jedni opisuju neko stanje stvari koje treba biti objašnjeno (explicandum), dok su drugi objašnjavajući iskazi, forma objašnjenja u najužem smislu riječi.

Karl R. Popper, *Objective Knowledge*

U eseju odredite i problematizirajte ove pojmove: istinu, znanje, znanost, mudrost, kauzalnost, objašnjenje, explicandum, racionalnost, bitak i transcendenciju.

Smjernice za pisanje eseja

1. Objasnite odnos znanja i mudrosti. Može li se taj odnos danas promatrati kao odnos prirodnih znanosti i filozofije?
2. Objasnite značajke znanstvenoga modela objašnjenja činjenica. Bavi li se znanost svrhama, onim što se u filozofiji naziva teleološkim objašnjenjem?
3. U čemu je, prema filozofiji znanosti, razlika između

prirodoznanstvenih i metafizičkih iskaza?

4. Objasnite smisao znanstvenoga istraživanja.

Određuje li znanost smisao vlastitoga istraživanja?

Postavlja li znanost uopće pitanje istine kako je shvaća Jaspers?

5. Može li se čovjek odreći pitanja o smislu vlastitoga bitka?

Navedite u objašnjenjima i neke od predloženih primjera:

1. Navedite Jaspersovo shvaćanje istine.

2. Odredite Jaspersov pojam transcendencije. Gdje je prema Jaspersu izvoriste ljudske slobode, a time i smisla?

3. Navedite i objasnite Popperovu metodu provjere znanstvenih hipoteza na primjeru neke određene znanstvene teorije iz nekoga nastavnoga predmeta.

7. Priprema za ispit

Imajući u vidu postojanje triju inačica programa, dvaju udžbenika, mnoštvo individualnih pristupa u nastavi Filozofije te ograničenost satnice koja dovodi do nepotpunoga savladavanja predviđenoga gradiva, savjetujemo pristupnicima da se radi pripreme za ispit iz Filozofije dodatno konzultiraju sa svojim nastavnicima, a posebno da dodatnim individualnim radom iz predložene ispitne literature svladaju cjelinu gradiva.

Pretpostavljamo da će ispit iz Filozofije odabrati pristupnici koji osjećaju sklonost prema filozofiji ili kojima će trebati kao uvjet za upis na fakultet te će stoga uložiti dodatni trud za pripremu ispita.

Za prvi se dio ispita (zadatke zatvorenoga i otvorenoga tipa) pristupnik priprema na temelju obrazovnih

ishoda iz ovoga ispitnoga kataloga, a za drugi dio ispita (zadatak esejskoga tipa) pristupnik treba uz pomoć nastavnika i proučavanjem izvornih tekstova iz udžbenika i dodatne literature vježbati filozofijsku argumentaciju u pisanome obliku.

Za uvježbavanje pisanja eseja pristupnicima se preporuča uporaba oglednoga primjerka esejskoga tipa zadatka iz ovoga ispitnoga kataloga.

Od pristupnika se očekuje:

- da u uvodu eseja izrazi svoje shvaćanje zadanoga problema
- da izvede koherentno argumentiranu raspravu kojom pokazuje razumijevanje pojmova i problema
- da izvede zaključak koji proizlazi iz navedene argumentacije i svih bitnih implikacija razradbe problema.

Literatura za pripremu ispita iz Filozofije na državnoj maturi su svi udžbenici koji su propisani i odobreni od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske tijekom protekloga četverogodišnjega razdoblja.

NAPOMENA: Nastavnici mogu učenicima preporučiti i dodatnu literaturu u skladu s definiranim obrazovnim ishodima.

